

KÜLÖNLENYOMAT

MATEMATIKAI LAPOK

29. ÉVFOLYAM 4. SZÁMÁBÓL

Filep László

Farkas Gyula élete és munkássága

BOLYAI JÁNOS MATEMATIKAI TÁRSULAT BUDAPEST,
1977—1981

FARKAS GYULA ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA

FILEP LÁSZLÓ

Benkő Samunak
nagyraemlékezéssel
Pécs, 1997 július 29.
Filep L.

Ötven évvel ezelőtt, 1930. december 26-án halt meg Farkas Gyula, a kiváló magyar matematikus és fizikus, az MTA rendes, a Matematikai és Fizikai Társulat tiszteleti tagja. Halála után személye és eredményei jórészt feledésbe merültek; napjainkban azonban az optimalizálás elméletében és a mechanikában elért eredményei reneszánszukat élik.

1. Életútja

1847. március 28-án első gyermekként született a Fejér megyei Sárosdon, régi, de már elszegényedett nemesi családból. Apja uradalmi intéző volt a Sárosdhoz tartozó egyik majorságban: Pusztasárosdon. (Így került be a lexikonokba tévesen Farkas Gyula születési helyéül Pusztasárosd.) Szülei rövidesen Veszprém megyébe, Rédére költöztek, ahol apja tisztartó lett az Esterházy grófok uradalmában. A népes család (hét gyermek született, de csak négyen érték el a felnőttkort) később Győrbe költözött. Farkas Gyula itt végezte a középiskolát a bencések híres gimnáziumában. Nem volt jó tanuló; eredményei a mai közepesnek feleltek meg. Tehetsége először a zenében jelentkezett. Már diákkorában megjelentek első, zeneelméleti cikkei a Zeneészeti Lapokban [1, 2, 3], amelyek helyet biztosítottak számára a Zenei Lexikonban is (Budapest, 1965. 1. kötet 602. oldal).

Az érettségi megszerzése után a pesti tudományegyetem jogi karára iratkozott be 1866 őszén, és egyúttal felvételi vizsgát tett a felsőbb zongoraiskolába is. Sikeresen felvételizett, de mégsem iratkozott ide be. Erről később így vall önéletrajzában (közölve [98]-ban): „néhány velem együtt vizsgált ifjú oly mesés hallásbeli képességet tanúsított, amilyen nekem nem jutott osztályrészül: zenei törekvéseimmel szakítottam, de azért lelkes zongorázó maradtam”. Jogi tanulmányait is meg kellett szakítania, mert apja — aki pedig gazdasági kérdésekben tájékozott, gazdasági lapokba cikkeket írogató ember volt — egy vállalkozásban tönkrement. Farkas Gyula kénytelen volt magántanítónak elszegődni, először vidékre (Tolnára), majd Pestre. Eközben kezd érdeklődése a fizika felé fordulni. Átíratkozik bölcsésznek a természet-tan-vegytan szakra „ott érintkezésem Jedlikkel, meg a matematika professzoraival végrepp eldöntötte a sorsomat” — írja már idézett önéletrajzában [98].

1870-ben, az egyetem elvégzése után a székesfehérvári reáltanoda tanára lett, és ott működött 1874-ig. Szaktárgyai tanítása mellett zeneoktatást is szervezett és vezetett, valamint nagysikerű nyilvános zongorahangversenyeket adott. Cikkeket írt az iskola Értesítőibe [4, 9, 10]; a tanítóegylet megbízásából fizika tankönyvet írt népiskolák számára [7]. Az Akadémiának is küldött be egy értekezést [13]. A dolgotat Eötvös Loránd bírálta az Akadémia részéről — kedvezőtlenül.